

El blanc de Montblanc

Conversa fraternal

Nadal de 2009

Text

Aoide & Memphis

Fotografies

Memphis

El Blanc de Montblanc

Conversa fraternal

El diàleg que segueix és un recurs literari extret de converses i fets reals.

Cal imaginar dos germans adults, acompanyats d'altres persones, asseguts al voltant d'una taula de menjador rodona amb un mantell de tela porpra. A la trobada s'hi assaboreix un te, a la manera que s'estila al Sàhara, en gotets de vidre acolorit amb el voraviu daurat i acompanyat amb carquinyolis. Es diu que la primera escaldada de te és amarga com la vida.

Un te reconfortant

És un jorn d'hivern a horabaixa. Uns tions en flames escalfen l'estança. Sona fluixet un cd amb cançons de la Lila Downs a la minicadena.

Jaume - ... aquests dies, arran de les xerrades que han fet al Museu Arxiu Comarcal sobre l'heràldica i els escuts dels pobles de la Conca, m'he tornat a repassar els apunts que havia anat recollint sobre el nom de Montblanc. El **mont** queda clar però el **blanc** encara se'm resisteix. Que us

sembla si compartim allò que cada un en sap ? Potser albirarem noves possibilitats interpretatives.

susanna- Una vegada, que vaig tenir la santa paciència de repassar-me el llistat de tots els municipis del Principat, vaig constatar que només n'hi havia tres que portessin el mot Blanc i sempre formava part d'un denominació composta; eren: Les Borges Blanques, Blancafort i Montblanc.

Jaume - Però nosaltres sabem que existeix Montblanquet, que ara pertany a Vallbona de les Monges i que acull dins del seu terme el Santuari del Tallat. Per acabar-ho d'adobar, resulta que l'altre dia el Maties es va trobar amb el Kaime i, aquest, li va comentar que Montblanquet també s'havia anomenat simplement Montblanc al començament. Amb el temps, donada la pujança de la nostra vila i la necessitat d'evitar confusions , segurament l'haurien acabat rebatejant amb el diminutiu.

Montblanquet i el turó on s'alça el castell

susanna - Ja hi vaig pensar en Montblanquet. Potser hi hagi altres llogarets en què el blanc entra en el seu nom i els desconexem.

Jaume - Ja ho pots ben dir. Recordo haver llegit que en allò que s'anomenà la Vegueria de Montblanc hi era inclòs un nucli poblacional dit Blancafortí. De moment vaig creure que era una variant del nom de Blancafort però hi constaven tots dos, així que vaig mirar què en deia el Sr. Recasens i vaig trobar que es tractava d'un grupet de cases a les afores de Blancafort que podia considerar-se un raval. Vaig recordar allò que el agradava dir als ancians de Senan quan dividien el poble en Senan, Senantet i Senantí.

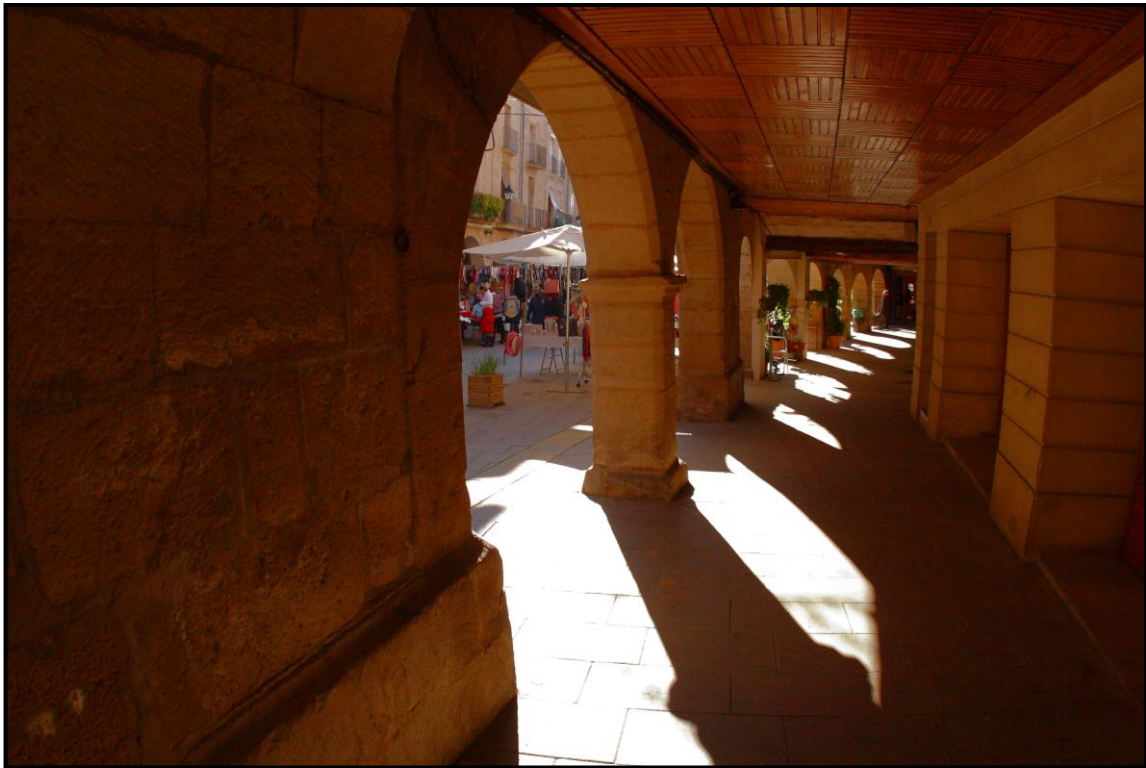

Blancafort

Susanna - Si d'aquest cinc pobles que ens consten deixéssim de banda les Borges Blanques ...

Jaume - Ja ho pots fer perquè, en aquest cas, sabem que el seu nom original era un altre. En Ramon Gassió, que n'és fill, va escriure a la seva guia "Conèixer les Borges Blanques" que es coneix un text del 1273, sota el regnat de Jaume I, on es parla de les Borges de Saleva i explica que Borges és un vocable d'origen àrab que significa "Torres" i que Saleva es correspondria amb el nom propi d'un personatge sarraí, un tal Tsàbala. No serà fins el regnat de Jaume II que el topònim apareixerà com "Borgis Albis".

susanna - Doncs això ... jo deia que, si bandejàvem Les Borges, no deixa de sorprendre que trobem quatre blancs – dos en masculí i dos en femení – en pobles tan poc distants. És com un joc d'espills imprecisos.

Carrer porxat a Les Borges Blanques

Jaume - Joc de miralls n'hi ha més d'un. Montblanc té el seu homònim als Alps i Blancafort existeix més enllà dels Pirineus, en terres de càtars. Per cert, aquest té un castell amb una llegenda força estesa sobre una dama blanca que s'apareix determinades nits, no em facis dir si de lluna plena o de lluna nova. I de Blancaforts també n'hi ha més ençà: Un, que arribà a senyorejar una baronia, es troba sota les aigües del Pantà de Canelles, en el Noguera Ribagorçana, un altre Blancafort és un castell – hores d'ara, enrunat – que pertany a Cercs i també se'n diu una antiga quadra entre Reus i Riudoms.

susanna -Déu ni do! Encara i així, aquesta coincidència dels quatre blancs en un àmbit geogràfic tan limitat i dibuixant una línia tan definida fa pensar en alguna relació entre ells. Potser de caràcter fronterer temporal, però això no ens dóna pistes sobre el mot.

A Montblanquet passen coses

Jaume - Els topònims reflecteixen sovint les característiques físiques de l'indret però, també, poden indicar-ne la propietat o una permanència com Sarral o La Guardia d'Ermemir o poden estar relacionats amb un hàbitat vegetal o animal com La Ginesta i Solivella o el Cantacorbs. N'hi ha que reflecteixen una utilització com la Guàrdia dels Prats, altres ens indiquen una funcionalitat com el reguitzell de Guàrdies que coneixem i altres fan referència a una advocació religiosa com Santa Perpètua de Gaià o el Pla de Santa Bàrbara. Encara queden aquells que rememoren un fet que va impactar en el seu dia com el Pla de la Dona Morta a Senan o aquells que deriven d'un idioma antic com Barbarà o Vimbodí. Les possibilitats no s'esgoten.

Maties - Bé, ja coneixeu l'article del Doctor Josep Mª Casas i Homs que recull la seva comunicació a la vuitena Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos que es va fer, també al Museu-Arxiu Comarcal de Montblanc, l'any 1966.

Jaume - Sí, precisament per això. Els arguments que utilitza per a explicar i justificar la denominació de Vilasalva em semblen brillants i encertats –

encara que el “Saleva” de les Borges m’ha deixat un xic desconcertat - però el discurs que el porta a descartar definitivament que el blanc del nom de la nostra Vila faci referència al color el trobo poc convincent.

Premsa i oliveres centenàries del Mas La Sala de Les Borges Blanques

Maties - En el cas de Vilasalua, el compte Ramon Berenguer IV o Pere Berenguer de Vilafranca tenen motius sobrats per batejar-la com es fa, donats els privilegis amb els quals se l’afavoreix i que coneixem per la Carta de Poblament. Sembla ser que es tracta d’un topònim jurídic.

Jaume - Cert. Encara que no em diràs que, agafat des d’una altra perspectiva, no té conya que es qualifiqui de “salva” una població situada en un indret anomenat d’abans (1.080?) Dues Aigües, entre l’Anguera i el Francolí, que s’inunda amb certa freqüència i que cal traslladar-la a un punt proper més elevat precisament per evitar aquesta circumstància, com sembla que succeí en fundar-se o re fundar-se Montblanc.

Maties - La vida té aquestes coses, frater Jaume! Jo, que tinc tendència a fantasiejar, trobo que m’han servit en safata d’or la possibilitat de barrejar els dos noms del nostre poble i formar un hipotètic Mont – salvat que puc identificar amb el del castell del Graal versió Wolfram von Eschenbach,

després popularitzat pel Parsifal del Wagner. Aquell autor hagués amagat la localització del castell d'una manera ben subtil. Però no ens fiquem en embolics, que el tema ja es prou enrevessat!

Restes dels molins de Vilasalva. Montblanc

Jaume - Sí. I també deixem a banda Vilasalva i centrem-nos en Montblanc. En la Carta de Poblament atorgada pel rei Alfons deixa clar que el nom és preexistent, encara que puntualitza que es diu així d' "ara fa poc".

Maties - No sabem aquest "poc" quina durada té. La Carta de Poblament està datada l'any mil cent seixanta-dos i la primera referència que nosaltres coneixem del nom es troba en un document testamentari que prové de l'Arxiu de Poblet i que està guardat a l' "Archivo Histórico Nacional" que radica a Madrid.

Jaume - Et refereixes al Testament d'en Guillem de Palamor que va publicar el Pare Altisent al primer volum del Diplomatar de Santa Maria De Poblet, és clar.

Maties - La data és del mil cent trenta-u, uns cinquanta anys després de la suposada fundació de dues-aigües, que podem imaginar que canviarà de

mans més d'un cop i es poblarà o restarà abandonada segons les circumstàncies bèl·liques de cada moment, però vint-i-quatre anys abans de la Carta de Vilasalva i trenta-un anys abans de la Carta de Montblanc. Un moment convuls en què la propietat de la terra en aquesta part de la Conca encara està força discutida entre sarraïns i conqueridors.

Palamor, Palamors, Palamós o Palamore a Freixenet, Sant Guim de Freixenet

Jaume - Evidentment, però allò que ens interessa és la denominació i en Palamor deixa escrit que llega a la seva filla “Chuco” les propietats que posseeix en el terme del “chastro de Muntblanc”, encara que es reserva fins a la seva mort l’hort que té a “Viniols” amb la vinya que hi ha plantada i una quarta part de la producció de les terres que ara reparteix entre el seu fill Berenguer i les seves filles Guillema i Chuco.

Susanna - Ens poses una mica més de te?

Jaume - De seguida. Aquest d’ara, segons el ritual, és suau com l’amor.

Pilar - Pobre Vinyols, els horts van deixant lloc als xalets, les cases i els edificis! I, a sobre, ningú s’ha recordat del Guillem de Palamor o de la seva

filla Chuco per posar els seus noms a un carrer o una plaça de les noves urbanitzacions. Ara que hi penso, les restes del molí que hi han a tocar de la muntanyeta de Sant Josep poden ser d'aquella època?

Restes de Sant Joan de Palamor

Maties -No ho sé pas. Hi ha algun autor que suggereix que entre les deixes que fa en Palamor a la seva filla Guillema a La Riba hi podria figurar un molí d'origen àrab. Sigui com sigui, el molí de la muntanyeta o el mas del Foraster encara ens poden reservar una bona colla de sorpreses. Alguna vegada m'ha arribat que la pedra gravada que està encastada sobre l'arc de la porta de l'ermita de Sant Josep podria ser visigòtica o mossàrab, però no en tinc la confirmació.

Pilar - I la muntanyeta? I si es tractés d'una tomba d'algun personatge molt més antic, a l'estil dels tells d'orient i d'altres indrets, com apuntava el Joan de Terrassa?

Susanna - També ho podrien ser el Pla de Santa Bàrbara, el de La Guàrdia del Prats i molts turons semblants.

Restes del molí de la Muntanyeta de Sant Josep. Montblanc

Jaume - Ens desviem del tema central. Parlem del nostre Pla! Sembla clar que hi havia alguna mena de construcció o, si més no, les restes.

Solell de la Muntanyeta de Sant Josep. Montblanc

Maties - No he entès mai perquè li diuen pla a una muntanyeta, però ho deixo així: com un acudit. Tornant a encarrilar la conversa, et diré que tens raó: En Palamor parla del “chastro de Montblanc” i un castre és, com a mínim, una petita fortificació. En el document, crec que del 1.176, pel qual el rei enfeuda el Castell de Montblanc a Guerau de Jorba encara es parla del “castrum Monblancho”.

Portal de Saragossa. Montblanc

Daniel - Una edificació andalusina o, potser, més antiga encara?

Maties - Qui ho sap ? Desconeixem quasi tot de la presència andalusina a la comarca. Tenim els documents cristians que fan referència als darrers temps de lluita però no sabem gaire de la seva presència en els temps anteriors. És com si s'hagués fet una tasca conscient d'esborrar-ne qualsevol rastre. Malgrat això, sempre queden caps per lligar.

Susanna - Queden molt poques restes del castell que sí que tenim documentat i desconeixem si es bastí de bell nou o si s'aprofitaren estructures o fonaments anteriors.

Maties - Això és així i, si no queden restes arqueològiques ni papers, sí que podem recórrer a la toponímia. A Montblanc resten, com a mínim, quatre termes que indiquen una presència continuada de la parla àrab: Llorac, que Pere Balañà i Abadia fa derivar de "awrâq" amb el significat de fullareda, Calaf – a tocar de La Guàrdia dels Prats – que derivaria de l'antropònim Halaf o Xaláf, Les Talaveres que podria derivar de "*tal al-abira*" que vol dir "el turó de la riba" o potser del topònim també àrab *Talavaira* que pot significar el poble de la riba i, molt important per les hipòtesis que se'n deriven: l'Amalguer.

Daniel - Què vol dir?

Maties - Vindria d'Almàguer i, aquest, d'"al-magid" que significa "canal de reg". Hem de suposar que la partida de l'Amalguer, cap al darrera de La Serra comprenia una extensió molt més generosa que la que ara ens mostra el cadastre i s'eixamplaria per ambdós costats.

Santuari de La Serra. Montblanc

Susanna - Tenim una zona d'horta prou extensa entre el camí de l'Amalguer i el riu.

Jaume - Un canal de reg construït o aprofitat pels àrabs tan a prop fa inversemblant que no fossin presents al turó. Tenim altres topònims a les muntanyes, com Miravet, però l'Amalguer resulta francament revelador.

Torre del Moro a Prenafeta. Montblanc

Pilar - Dalt del turó, allò que podem afirmar sense embuts és l'existència d'un poblat ibèric.

Daniel - Però de normal veiem que molts pobles s'aixequen sobre les runes dels seus antecessors una vegada i una altra. En primer lloc perquè l'emplaçament acostuma a ser adequat i, en segon lloc, perquè ja tenen els materials de construcció allí mateix.

Susanna - L'emplaçament és ideal per controlar el riu i el pas de gent per l'antiga via ibèrica i romana que enllaça Tarragona i Salou amb Lleida i Saragossa pel camí més planer i això ens porta a pensar que el Pla de

Santa Bàrbara ha estat sempre un punt estratègic i utilitzat, si més no, intermitentment.

Maties - Si parlem del vilatge ibèric, l'arqueologia ens diu que fou abandonat cap a la segona meitat del s. II aC. Ara bé, Les poques construccions trobades no es corresponen amb les altres restes de materials ceràmics i utilitatges descoberts i estudiats. Forçosament es tractava d'un poblat més extens que també ocupava tot el cim del puig i que, amb molta probabilitat, estava emmurallat com Els Vilars d'Arbeca o Olèrdola.

Restes del poblat ibèric del Pla de Santa Bàrbara. Montblanc

Daniel - La gent devia marxar però no es devia endur les pedres de la muralla ni les cases o allò que en restés, si va patir destrucció.

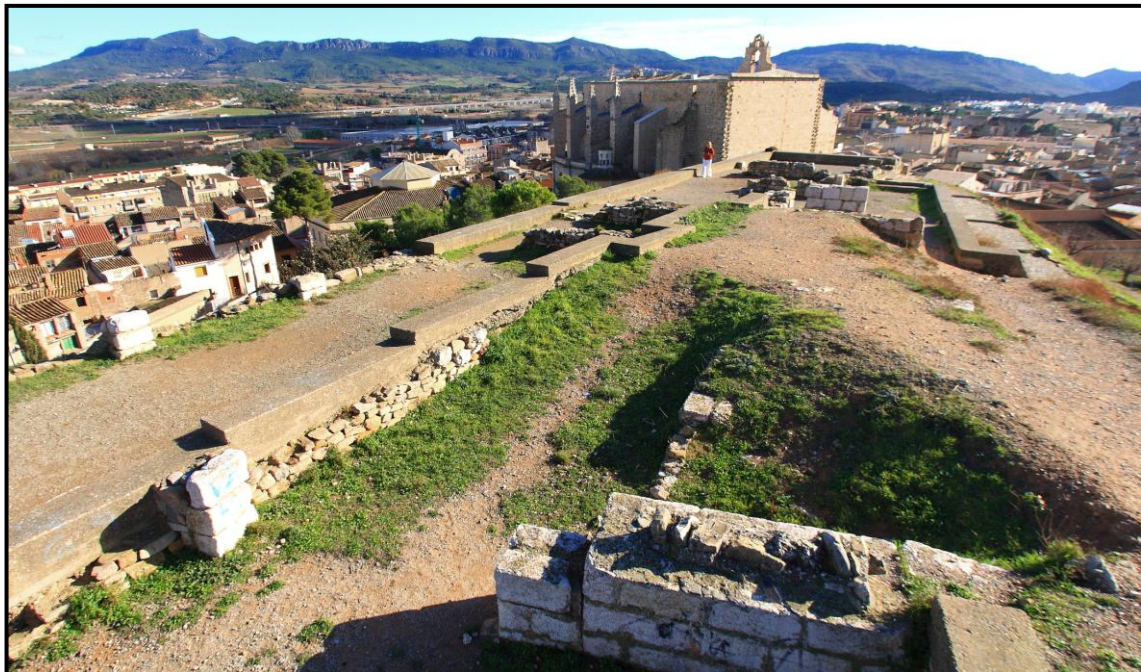
Maties - A la Viquipèdia es diu que les pedres del poblat van ser aprofitades per a bastir el Castell. La incògnita rau en saber de quants castells o torres de vigilància o cases fortes construïts en el mateix solar i en diferents èpoques estem parlant.

Jaume - És aquí on volia jo anar a parar. El Dr. Casas dóna per fet que, en el moment de designació de Montblanc, el Pla tenia una aparença semblant a la que ara coneixem.

Mireu, tinc el llibre per aquí. Diu: “ “Blanc” podia designar “brillant, llis, carent, desproveït” quasi desèrtic. Tal era el mont veí de Vilasalva, com ho és encara avui el Pla de Santa Maria, on ningú té record d’haver vist créixer arbres”.

Maties - Arbres potser no, però no podem descartar edificacions més o menys enrunades.

Jaume - Això mateix. I Montblanc disposa de pedres blanquinoses. De fet, diuen que una part dels carreus que es van utilitzar per a construir Santa Maria provenien del Castell, suposo que les del sector més proper al Pla perquè aquella gent devia ser pràctica.

Restes del castell de Montblanc

Maties - També es diu que en el Palau del Castlà es van aprofitar restes de la fortificació.

susanna - De tot això que parlem se’n podria extreure un eslògan: Montblanc, la vila de les pedres itinerants!, no us sembla?

Maria de la Serra - I quina hipòtesi es pot construir amb tot això ?

Jaume - El Montblanc actual amb les seves cases i casals, places i carrers evidentment no existia. El seu espai era ocupat pel bosc. El Pla restava envoltat pel Francolí i el torrent Regina. De lluny se'l veia sobresortir per damunt de la massa arbòria, de la mateixa manera que li devia passar a la propera muntanyeta de Sant Josep.

Maties - I per distingir una de l'altra ...

Jaume - ... el color suggerit per runes o petites edificacions existents, potser encalades com a les Borges Blanques, podia donar al Pla una aparença blanquinosa i ser un tret prou significatiu. Equaliquà.

Palau del Castlà a la placeta de Sant Miquel. Montblanc

Maties - A més, tenim que, sovint, s'anomena Montealbo, Montisalbi, Montisalbis i altres noms semblants a la nostra Vila.

Jaume - Això. El Dr. Casas dubta dels Montisalbi que figuren en l'encapçalament que precedeix a les còpies de les Dues Cartes de Poblament que hem comentat. Diu: " ... (aquelles dues escriptures) ... Porten un encapçalament o títol factici, posterior, que no prendrem en consideració."

Maties - Un xic agosarat el Dr. Casas.

Jaume - Efectivament, perquè en el document número 5 del Llibre de privilegis, concòrdies i cartes reials de la Vila de Montblanc donat a conèixer pel Jaume Felip hi apareix el Montisalbi incardinat dins el text transcrit i es tracta d'un escrit del mil dos-cents quaranta-sis. No han passat ni cent anys de la Carta de Poblament de Montblanc!

Cantonera del Palau del Castlà. Montblanc

Maties - ... i seria ben xocant que aquests “albi” no es corresponguessin amb el sentit original del “blanc” primerenc. És un document eclesiàstic i ja saps com de primmirada s’ha considerat sempre a la cúria!

Jaume - Curiosament, “albi” és el genitiu d’“albus” i la seva arrel és “alb” que té el seu origen més antic en l’indoeuropeu “albh”. En alemany antic és alb i, després, fou assimilat pel llatí i les llengües romàniques amb el sentit de brillant.

Pilar - Sí, sí, albi utilitzen els clergues. Que no pas calbi, que podríem dir en clau d’humor !

Maties - Poca conya, que si regires la xarxa està plena d’explicacions com aquesta: “ El topònim de Montblanc (Montis Albis) no fa referència ni a

mntanya nevada ni a mntanya calcària. Adopta aquest nom com a sinònim de mntanya verge de vegetació, pròpia del tossal argilenc del Pla de Santa Bàrbara.” I, ara, redreçar-ho o, si més no, ampliar les possibilitats interpretatives del topònim pot resultar una tasca titànica, com hi ha món, amiga!

Pilar - Home, és que fer quadrar “albi” amb pelat ja grinyola més. Les webs, fins i tot algunes d’institucions montblanquines cabdals, cauen en un absurd. Fan venir el nom de Montblanc de Montis Albis, quan és a l’inrevés.

Maties - Ara files prim. El nom de Montblanc, així com sona, no sorgeix amb el trasllat manat pel rei; és anterior i es fa difícil copsar-ne l’origen sense especular. I allò que ho fa interessant és preguntar-se: si el sentit del blanc, també “germànic”, hagués estat diferent del qualificatiu cromàtic, aquells que ho traduïren per Albi, no tenien un mot llatí més adient i concret que es correspongués amb erm o desforestat ?

Pedra gravada de l'ermita de Sant Josep. Montblanc

Jaume - Una mica més de te? La tercera aiguada amb sucre de pedra dóna el dolç com la mort.

Daniel - Posa, posa ... que ens manté atents.

Jaume - Bé doncs, a la Conca tenim alguns noms de poble que inclouen una possible referència cromàtica: Vilaverd, Vallverd, Blancafort – també discutit pel Dr. Casas-, Montblanquet, Rojals i Rojalons, i un Montclar que tindria certa germanor conceptual amb el topònim montblanquí.

Maties - I a prop de la Conca l'Albà i l'Albi .. o l'antic nom del Pla de Santa Maria (Vilalba) i més allunyat, però força interessant, l'existència de Montroig.

Jaume - Ara em fas pensar en l'escut. Montroig té un escut amb un mont floronat com el nostre, només que en el seu cas és roig enlloc d'argentat, blanc vaja. Gens estrany.

Escut, dit de les escrivanies reials, de Montblanc

Maties - Sí que és blanc a l'escut d'armes dels Montclús, però verd en el llinatge dels Puigvert. També el tenen uns Puig, uns Pujades, uns Pujol, uns Montagut i altres pobles i famílies catalanes ... De l'escut en podem parlar abastament.

Guifré - D'aquest tema tinc unes anotacions que vaig agafar l'altre dia d'internet. La Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia, Vexil·lologia i Nobiliària explica que "a Catalunya, els segells municipals més antics són dels anys 1288 i 1289 i pegen de documents relacionats

amb el tractat d'Oloron (1287). Hi trobem els segells de Barcelona (1288), Cervera (1288), Lleida (1288), Montblanc (1288), Girona (1289), i també Berga (s XIII o XIV).”

També diu que “En tots aquests segells, però, encara no hi ha les armories definitives: tret de Girona i Berga, que porten els respectius senyals municipals (els vairs d'ondes i els bolcants) ja dins un escut, els senyals dels altres municipis (la creu de Barcelona, el cérvol de Cervera, el ram de tres flors de lis de Lleida, i el mont floronat de Montblanc, encara no són representats dins un escut; com a viles reials que eren, la majoria, porten també el senyal comtal-reial dels pals dins d'escudets apart que acompanyen el senyal municipal. Ben aviat, però, i llevat de Cervera, que no ho ha fet fins molt recentment, totes combinaren el senyal municipal amb el comtal-reial, dins un mateix escut, a base d'un partit, d'un quarterat, o d'un ressaltat.”

Portal del Castlà. Montblanc

M. de la Serra - Per tant, es tracta d'un dels senyals municipals més antics de Catalunya que, posteriorment, passarà a ser escut ?

Guifré - Efectivament. Encara més: Diu l'Armand de Fluvià - com a conseller heràldic, assessor d'heràldica i genealogia de Catalunya – que “La resta de

ciutats, viles i pobles de Catalunya, en una gran majoria, no van emprar mai escuts sinó segells amb un senyal propi. Aquest senyal era, generalment, un senyal parlant, que deia, "parlava" o indicava el nom o part del nom del municipi, sempre en una etimologia popular, no científica. També podien emprar el senyal o part del senyal del senyor feudal que tenia la jurisdicció del municipi. Alguns municipis que no disposaven de senyal propi el van manllevar del senyal hagiogràfic de la parròquia respectiva. Molts altres municipis, generalment els més petits, només usaven com a senyal identificatiu un segell amb el nom de la localitat.”

Escut del Portal del Castlà. Montblanc

M. de la Serra - així que Montblanc resulta ser un dels pocs ens municipals que disposa d'un escut històric. No m'estranya que es resisteixi a adoptar la forma caironada que reglamenta el decret 139, del 26 de juny del 2007, de la Generalitat.

Maties - Et veig ben informada. El decret diu al seu article 26 que “ la forma de l'escut dels ens locals ha de ser la caironada. S'entén per forma caironada la d'un quadrat recolzat sobre un dels seus vèrtexs i amb una de les diagonals disposada verticalment i l'altra horitzontalment.”, encara que, a l'article 18.1 diu : “Els ens locals territorials i les entitats municipals

descentralitzades poden adoptar un escut, una bandera i un emblema com a símbols locals” i, sobretot, segueix: “ També poden rehabilitar els que històricament els corresponguin i modificar o canviar els que tinguin establerts.”

M. de la Serra - Així ho tenia entès. Això de l’escut caironat per diferenciar les armories cíviques de les gentilícies sembla que obeeix a una recomanació sorgida d’una reunió internacional d’heràldica feta a Roma l’any 1958 que Catalunya va adoptar el 1981. Tanmateix, no calia ser més papistes que el Papa: el decret podia exceptuar aquelles ciutats, viles o pobles que tenien un escut consolidat tant antic com el nostre.

Maties - Hi estic d’acord. L’escut és un senyal identificatiu que va en dues direccions: serveix per a que altres et reconguin i, a l’ansem, requereix que un mateix s’hi senti reflectit. Els montblanquins en trobem a gust amb la forma que delimita l’escut actual perquè és la que trobem en els escuts en pedra repartits arreu de la vila i en les pintures antigues.

M. de la Serra - Malgrat tot, volen uniformar-nos: regularitzar-nos, que no pas normalitzar-nos.

Daniel - És com aquell invent de l’Estat de les Autonomies: diluir les aspiracions de Catalunya, País Basc, Galícia i, potser, Andalusia, generalitzant un estatus d’autogovern a tot de territoris que tant se’ls en fotia.

Escut erroni de Montblanc

M. de la Serra - Com a mínim, hem salvat la càrrega tradicional del nostre escut. El Mont floronat s’anava convertint en dos elements separats: per un costat la muntanya i per l’altra una flor de llis sobremuntada al cim de la muntanya.

Maties - Quan el Pep em va demanar que fes un informe sobre l'escut de Montblanc pel consistori, vaig treure gairebé totes les dades del llibre del Martí de Riquer i em va meravellar que el Mont Floronat resultés ser un moble heràldic genuïnament català i, per tant, un fet tan distintiu de la pàtria com ho poden ser la llengua o les sardanes.

La Plaça Major de Montblanc per Sant Jordi

Pilar - Crida l'atenció que la muntanya tingui una flor al capdamunt.

Maties - Algunes puntes de les creus distintives dels ordres religiosos militars de Sant Jaume i Calatrava acaben de la mateixa manera i en el rotlle genealògic dels reis catalans de Poblet podem veure diferents representacions iconogràfiques en què la vara de comandament i mesura que sostenen alguns reis amb la mà dreta està coronada per la part superior d'una flor de lis, a semblança de com ho fa amb la nostra muntanya.

Jaume - També l'he vista a la punta del ceptre que agafa el rei Sancho III de Castella ...

Maties - I ho trobaràs en representacions del reis de França, fins i tot en els merovingis, però no hi ha acord sobre el seu origen i significació i se n'expliquen diverses llegendes.

Jaume - Sembla que existeix una relació entre la flor del lliri i la flor del lotus. Us explicaré una història oriental sobre aquesta darrera: La primera de totes les imatges possibles és un fons negre il·limitat i un punt BLANC - coneixement de la consciència del no-res -. Aquest punt blanc és el melic de Vishnú- el déu que reposa sobre les aigües de l' espai de la saviesa- i aquest melic és una flor de lotus. El seu aspecte femení és Lakshmi i se la representa asseguda sobre la flor de lotus. I la flor i ella es mouen en un mar de llet.

Maties - En monedes perses es representa al déu Baal amb una vara rematada amb un flor de lotus i, a Egipte són les deeses les portadores de ceptres acabats en una d'aquestes flors o portant-ne una de natural, amb la seva tija. En tot cas, atribut de la reialesa o de la divinitat.

Com a anècdota, us diré que algú va gravar a la roca rogenc que és a la base de les escales que s'enfilen cap a la porta de l'ermita de Sant Joan el símbol que senyoreja el cim de la muntanya de l'escut montblanquí.

Roca floronada a Sant Joan de la Muntanya. Montblanc

Jaume - Parlant d'anècdotes, Explica'ls aquella de la bombeta, que té substància!

Maties - Es tracta d'un fet ben curiós. Una d'aquelles coincidències que et deixen astorat. Em trobava en ple procés d'elaboració de l'informe del qual us parlava abans i un dia, quan em vaig a enllitar, premo l'interruptor de la llum de la tauleta de nit i es fon la bombeta després d'emetre una resplendor potent acompanyada d'un espetec d'ensurt. Possiblement a causa d'una pujada de tensió elèctrica. Fins aquí, normalitat. Però l'endemà, quan desenrosco la bombeta, em trobo que l'explosió ha creat a la part interior del vidre un dibuix en blanc que recorda extraordinàriament la part superior del nostre moble i m'adono que la convexitat de la bombeta acaba de completar, diria que poèticament, la figura del Mont Floronat.

La bombeta prodigiosa

Daniel - Sí que resulta un fet xocant. Encara la conserves ?

Maties - Malgrat tractar-se d'un objecte tan fràgil, encara existeix. Hi ha tres fets que valoro com més que satisfactoris derivats de la feina i la responsabilitat que comportaven l'estudi que se m'encomanava: L'Ajuntament de la meva població nativa utilitza l'escut que vaig dibuixar

intentant ser fidel a l'original històric, les monges de la Serra van realitzar en tela aquell disseny i el van incorporar al domàs que llueix al balcó de la Casa de la Vila en els moments més solemnes i la vivència inexplicable del fenomen lumínic que us he narrat. No es pot dir que no hagi estat ben pagat !

Jaume - La llum, vet aquí la clau de tota aquesta tarda que anem allargant tot estovant carquinyolis al te.

Pilar - Ara m'agrada. Endinsem-nos en conceptes més espirituals i emotius !

Jaume - Confesso que em plau confirmar l'apreciació del Dr. Casas quan afirma que els montblanquins gaudeixen d'un "natural refinament poètic". Encara que, de cap manera, puc mostrar-m'hi d'acord quan qualifica aquest tarannà poètic de perjudici.

Plaça Major de Montblanc, un Nadal plujós

Maties - bé, hem capgirat la seva teoria dins el marc procedimental on ell es belluga. El doctor hagués quedat com un senyor si hagués ampliat el possible sentit del blanc montblanquí amb tots els significats aportats pel

seu origen germànic, enlloc de tractar de somiatruïtes a una bona colla de vilatans il·lustres.

Jaume - Res ens impedeix alliberar, ara, el nostre imaginari mític. Aquesta faceta del pensament que condiciona el nostre viure tant o més que la realitat dita tangible.

Sabeu? Sovint procuro imaginar-me la primera persona que, tot mirant cap el Pla de santa Bàrbara, va indicar aquell indret als seus acompanyants anomenant-lo Montblanc.

Maties - I el nom va quallar i es va estendre perquè definia sense cap ambigüitat el lloc.

Tram de la muralla. Montblanc

Jaume - Sí. I amb el blanc físic penetrant-li la nineta i la ment ens obsequiava el blanc resplendent del migdia i els blancs tènues de l'alba i la lluna plena.

Maties - Amb tot, potser es tractava d'una persona vinguda de més enllà del Pirineu que volia emmirallar el Montblanc alpí en aquest emplaçament - com m'explicava el Kaime a peu de farmàcia- o, simplement, algú altre que recollia en la nostra llengua un nom pretèrit.

Pilar - No podem saber-ho. Jo allò que no tinc massa clar és el moment concret definit per l'alba, m'ho pot explicar algú fil per randa ?

Nit de dimonis i diables. Montblanc

Jaume - Tot es obscur, nit tancada, foscor pertot. I llavors, per uns instants amarats de silenci, el cel es va esclariant mentre la terra encara manté la negror. Com en una fotografia en blanc i negre desgastada però fortament contrastada; és l'alba. És la llum del Sol abans de sortir per l'horitzó de llevant. Després vindrà l'aurora i la llum tot ho anirà tenyint de colors i els ocells entonaran la cridòria de benvinguda al primer raig de sol. Així és com neix un altre dia en la roda del temps.

Maties - En allò que relaciona la lluna amb el blanc, qualsevol persona pot constatar-ne la raó però, a mi, em vénen al cap aquelles converses entranyables amb el Salvador quan ens parlava del "caballero de la Blanca luna" que surt en El Quixot o ens feia notar que, en hebreu, la lluna s'anomena Lebanah; nom que conte gairebé totes les consonants del nostre blanc. La lluna: la blanca.

Jaume - I cercàvem a la Torà la història d'aquell personatge dit Laban, te'n recordes?.

Maties - L'enyor fa de l'ahir un avui permanent i dels amics antics un sentiment que batega pausadament en la no-mort.

Susanna - La Lluna és la blanca, però Venus és la brillant i és l'estel del matí. Molt relacionada amb l'alba perquè és el darrer estel – permeteu-me aquesta llicència gens científica – que desapareix del firmament en fer-se de dia.

Jaume - Se'ns ha fet tard. Poso unes llesques a torrar-se a la llar, trec uns allets ben blancs i les setrilleres, una plàtera amb pernil i un vinet negre del Foraster i que cadascú es serveixi segons la gana que tingui.

Ermita de Sant Josep. Montblanc

Maties - Si no et sap greu i puix que t'aixeques, posa el cd de Radio Tarifa i porta, també, un rosat trepat de la Cooperativa de Barberà, que a mi ja em lliga.

Jaume - No passis pena. Per cert, Tu tenies aquell llibre del Frédéric Portal que es deia "El simbolismo de los colores" de l'editorial Olañetea, oi ?

Maties - I el tinc. Per la llei de l'analogia sabem que qualsevol objecte i qualitat poden convertir-se en símbols si ens atensem a les semblances entre coses que en principi són radicalment diferents.

Jaume - Allà s'explicava que el color blanc simbolitzava la saviesa divina i era representat per les vestimentes dels sacerdots de gairebé totes les cultures. Els capellans catòlics encara diuen alba a la túnica blanca sota l'estola i la casulla.

Maties - Així és, i en el cristianisme l'esperit sant és iconografiat com un tudó blanc, Déu Pare vesteix de blanc en les representacions pictòriques i el Crist sempre l'hem vist abillat amb roba blanca.

Interior de l'ermita de Sant Joan de la Muntanya. Montblanc

Jaume - Fins i tot la mortalla és d'aquest color. Així vesteix un cop ressuscitat i així ens el presenta l'apocalipsi en la segona vinguda.

Maties - A mi, allò que m'agrada del que explica en Portal és quan parla de la paraula Blanc en les diferents llengües. De la mateixa manera que l'antic mot Blanc del germànic es feia servir per designar igualment les qualitats que refereix el Dr. Casas, Portal ens explica que en grec "Leukos" vol dir indistintament blanc, feliç, agradable o alegre, que el "Weiss" alemany vol dir blanc però "Wissen" correspon al verb saber mentre que l'anglès fa servir "White" – com coneixen molt bé els consumidors de whisky – a la vegada que "Wit" vol dir esperit, "Wity" significa espiritual i "Wisdom" és saviesa.

Jaume - L'altre dia, el Quico deia en un e-mail que pel que fa al tema del blanc, l'"albus" llatí també significa favorable i propici (això lliga amb el tema de salvació) i que es blanquejava amb guix la taula on hi havia les comunicacions dels pretors i pontífexs romans. Igualment podria ser una referència a l'antigor ("albitudo" és quan els cabells es tornen blancs).

Vista d'un sector de Montblanc

Pilar - N'hi ha més ?

Jaume - Ja ho crec! Nosaltres mateixos encara parlem del blanc quan ens referim a una diana – i pensa en les repercussions mitològiques d'aquesta identificació - o de quedar-se en blanc, quan suspenem el pensament involuntàriament.

Maties - Els àrabs ibèrics atribuïen al Blanc els significats de puresa, sinceritat, innocència, indiferència, simplicitat i candidesa. Quan es referien a les dones en general, el blanc simbolitzava la castedat però aplicat a les donzelles, virginitat; als jutges, integritat i als rics, humilitat.

Jaume - Nosaltres encara ho veiem en les núvies: el vestit blanc simbolitza la virginitat, just abans de perdre-la, doncs precisament per això es casa. És com el comiat de la virginitat per acollir la benvinguda a procrear, a donar a llum.

Guifré - Allò que ja deies de l'alba. Es tracta d'un traspàs important. Abandones un estat de foscor per assumir-ne un altre de lluminós.

Jaume - Com el vestit blanc dels aspirants al sacerdoci o a la iniciació, aquells que neixen en el foc i la llum. Com la mortalla que hem esmentat. Com els pas de la nit al dia. Perquè no hem d'oblidar que la llum de l'alba és precursora de la llum plena i acoloridora del Sol: la llum creativa, fecunda i dispensadora de la vida terrenal i símbol del despertar espiritual.

Maties - Com la tela d'un quadre que el pintor omplirà de colors i significat.

Jaume - O com el full de paper, que esdevé document quan s'hi escriu o s'hi dibuixa.

Susanna - O com la pedreta blanca, mencionada a l'apocalipsi, que Jeshuah entregarà al guanyador un cop hi hagi escrit un nom que només serà conegut pel seu destinatari.

Casal dels Josa des de la plaça de Santa Maria del Cor. Montblanc

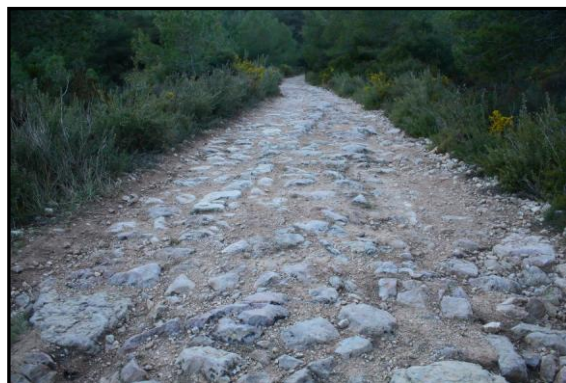
Després d'això vam parlar del Tirant lo Blanc i més tard vam relacionar el mont floronat amb l'arbre de la vida, el pilar verd de la Serra i el pou embarassat de l'hospital de Santa Magdalena i van sorgir teories de tota mena i derivacions força interessants. Sense adonar-nos-en, la llarga conversa s'havia perllongat tota nit.

Brocal del pou de l'hospital de Santa Magdalena. Montblanc

Quan sortíem de la casa, tot just començava a clarejar i l'Alba obria la porta a l'Aurora. Mentre ens allunyàvem, els sons de "la ment en blanc" de Nour s'anaven diluint en la renovada piuladissa.

Aoide & Memphis

Calçada romana secundaria, al Coll Vell de Lilla, abans d'entrar a La Conca de Barberà.

Apèndix

Anex-1

Traducció del document nº 77 del primer volum del Diplomatarí de Santa Maria de Poblet (anys 960 – 1177) recollit per i editat per Agustí Altisent.

24 d'agost de 1131

Testament de Guillem de Palamor

A. – Original: AHN,1997,17.

Amb l'ajut de Nostre Senyor Jesucrist, jo "Guilelmus de Palamore", amb plena memòria i íntegra paraula, faig el meu testament de tots els meus bens. En primer lloc retinc per a la meva ànima, per a fer la meva voluntat, si la mort m'arriba abans de fer un altre testament, el meu hort de "Viniols" amb la vinya que hi ha allí. Deixo al meu fill "Berengario" tot el meu patrimoni de Palamor, que jo vaig rebre per aixovar de la seva mare, sense cap retenció. Li deixo tots els meus altres bens que jo tinc en el terme de Palamors i en el "chastro" de Les Piles, quan sigui mort; i mentre visqui que em doni una quarta part, per a fer la meva voluntat, d'allò que Déu hi concedeixi. Deixo a la meva filla "Chuco" Totes les meves propietats que tinc en el terme (sic) del "chastro de Montblanc", excepte l'hort abans escrit, després de la meva mort; i en vida que em doni la meva quarta part d'allò que Déu hi concedeixi. Deixo a la meva filla "Guilelma" totes les meves propietats que tinc en el terme de La Riba, després de la meva mort; i mentre sigui viu que em doni la meva quarta part segons repeteix en la seva carta. I si les meves filles moren sense infantar de matrimoni legítim que retornin els seus bens al meu fill "Berengario", i si ell mor sense fill legítim, que retorni els seus bens a les meves filles si encara viuen o als seus fills. Deixo al meu fill Berenguer tots els meus drets sobre la vinya de "Sanio", de la mateixa manera que l'altre patrimoni.

Això es va fer VIII° Kalendas de Setembre, any XX° IIII° durant el regnat de "Ledovicho rex"

Signatura de "Guilelmi de Palamor, que va escriure aquest testament, així ho va escriure i signà i va demanar signar als testimonis.

Signen "Deude", Ramon de Muntmirant i "lhovan Balester". Nosaltres en som testimonis.

Hem demanat a "Bertrandus" que ho escrigui i que hi afegeixi amb lletres, on es vegi a la part superior, el dia i l'any.

Anex-2

Fragment de l'article "Prehistòria i Arqueologia", publicat a la circular nº 9 del Museu-Arxiu de Montblanc i Comarca el novembre de 1975, sobre les excavacions al Pla de Santa Bàrbara en la campanya de 1971 que permet interpretacions diferents a les conclusions que defensa:

"(...) Els primers resultats foren la localització del nivell del paviment del castell quedant determinades algunes de les seves estances i murs corresponents. En els estats superiors i per damunt de l'esmentat nivell, aparegueren els primers fragments de ceràmica ibèrica i campaniana – que donà lloc a una situació d'estratigrafia invertida – això representaria un contrasentit si no tinguéssim en compte que al construir-ne el castell s'aprofitaren les terres i elements del poblat al fer-se murs, molts d'ells de tàpia. (...)"

Una hipòtesis alternativa suposaria que el paviment trobat podria pertànyer a una construcció ibèrica-romana sobre el qual es bastí un nou paviment. Les lloses d'aquest darrer haguessin estat desmuntades i re aprofitades com la resta de pedres del castell medieval.

D'altra banda, s'admet la possible existència de murs de tàpia. Si bé és cert que està documentada aquesta tècnica constructiva en castells cristians, no és menys cert que era una pràctica generalitzada en els castells andalusins i aquest fet obre la possibilitat a una construcció intermèdia entre el substrat ibèric-romà i el castell que posseí en feu en Guerau de Jorba.

Anex-3

Banda sonora del Blanc de Montblanc

Lila Dows

La cumbia del Mole

<http://www.youtube.com/watch?v=o9AMyLoMAmA>

Ojo de culebra

<http://www.youtube.com/watch?v=xL1Cr7vHCis>

Mi corazón me recuerda

<http://www.youtube.com/watch?v=pAf2F2ptFb0&feature=related>

Radio Tarifa

La canal

http://www.youtube.com/watch?v=_gE8sNJVJiA&feature=related

Sin palabras

<http://www.youtube.com/watch?v=pYUcr43cxSY>

La Pastora

<http://www.youtube.com/watch?v=DIm6Bz6MIPI&feature=related>

Nour

La ment en blanc

<http://www.youtube.com/watch?v=Unlq8wAkB24>

Em desenganxu

http://www.youtube.com/watch?v=eH13NSAGI6M&feature=Playlist&p=AF75846588FDA6B7&playnext=1&playnext_from=PL&index=91

Namchi maac

<http://www.youtube.com/watch?v=dg0fNwdOwnY>